

67-72-12/1
18.02.19

Відгук

офіційного опонента **Третька Віталія Віталійовича**
на дисертаційне дослідження **Брандибури Ірини Юрїївни**
«Професійна підготовка бакалаврів гуманітарних наук з політології в
університетах Англії та Уельсу», подане на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика
професійної освіти

Актуальність теми дослідження зумовлена новими політичними та соціально-економічними реаліями, ускладненням політичного життя, виникненням нових форм політичної діяльності, зростаючою політизацією суспільних процесів і необхідністю всебічного аналізу та наукового прогнозування їхнього розвитку, зростанням рівня політичної культури громадян та підвищенням вимог до політичного керівництва держави.

Тенденції функціонування та розвитку політологічної освіти, активізація інтеграційних процесів у сфері політології, окреслюють пріоритетні напрями політологічних досліджень, забезпечення якості професійної підготовки політологів, вдосконалення методики викладання політології у закладах вищої освіти, актуалізують необхідність вивчення зарубіжного досвіду професійної підготовки бакалаврів гуманітарних наук з політології.

У цьому контексті науковий інтерес становить досвід Англії та Уельсу, де система вищої освіти має глибокі історичні корені, здобула світове визнання за високі якісні показники, сприяє соціальному, економічному, політичному розвитку держави, гармонійно поєднує національні традиції й світові освітні тенденції. Доцільність звернення до досвіду Англії та Уельсу підтверджується потребою у формуванні всебічно розвиненої, духовно багатой особистості фахівця, здатного адаптуватися до мінливості професійного середовища, критично сприймати та оцінювати себе й інших, продуктивно функціонувати у соціумі.

Дисертантка у своєму науковому пошуку показує, що вивчення та аналіз педагогічних здобутків Англії та Уельсу може стати цінним джерелом для осмислення конструктивних ідей щодо формування нової стратегії розвитку національної системи підготовки майбутніх фахівців з політології. Дослідження спрямоване на аналіз професійної підготовки бакалаврів гуманітарних наук з політології в університетах Англії та Уельсу як поліфункціональної, відкритої та динамічної системи, що розвивається відповідно до міжнародних тенденцій, стандартів вищої професійної освіти, з урахуванням національних запитів, потреб ринку праці та інтересів споживачів освітніх послуг.

З урахуванням вище зазначеного актуальність та доцільність дослідження, визначені суперечності та шляхи їх розв'язання не викликають сумнівів та заперечень.

Рецензоване дослідження відповідає державним документам про вищу освіту, науковому напрямку кафедри іноземних мов Національного університету «Львівська політехніка» «Проблеми лінгвістики науково-технічного і художнього тексту, питання лінгвометодики та педагогіки» відповідно до

наукової теми «Теорія і практика розвитку освітніх систем та професійної підготовки фахівців в умовах трансформаційних суспільних процесів» (номер держреєстрації 0115U000456). Тему дисертаційного дослідження затверджено вченою радою Національного університету «Львівська політехніка» (протокол № 12 від 30.04.2015) та узгоджено в бюро Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень у галузі педагогіки і психології НАПН України (протокол № 5 від 23.06.2015).

З урахуванням актуальності та доцільності теми дослідження не викликає заперечень логічно обґрунтований і педагогічно грамотно сформульований *науковий апарат* дослідження. Обґрунтованість і достовірність отриманих результатів підтверджується широкою джерельною базою (415 джерел, із них 313 – зарубіжних), адекватним вибором та використанням комплексу методів дослідження. Робота має логічну і послідовну структуру (3 розділи), що цілком правомірно відображає траєкторію руху теоретичного дослідження.

Найбільш значущі результати дослідження. Дисертанткою *вперше* у вітчизняній педагогічній науці здійснено комплексне дослідження професійної підготовки бакалаврів гуманітарних наук з політології в університетах Англії та Уельсу, зокрема *схарактеризовано* особливості професійної підготовки бакалаврів гуманітарних наук з політології в університетах Англії та Уельсу (автономізація, інтернаціоналізація і персоналізація освітнього процесу; диверсифікація, міждисциплінарний характер, гнучкість змісту та прикладний характер освітніх програм; акцентуація на самостійній та науково-дослідній роботі в освітньому процесі; широке використання методів активного навчання та інформаційно-комунікаційних технологій; забезпечення академічної мобільності здобувачів вищої освіти; інтегрованість системи професійної підготовки бакалаврів політології у міжнародний освітньо-науковий простір; забезпечення контролю якості вищої освіти); *висвітлено* професійну підготовку бакалаврів гуманітарних наук з політології як науково-педагогічну проблему, в основу якої покладено теорії, концепції, принципи, підходи філософії, політології, соціології, педагогіки, психології, економіки; *з'ясовано* можливості творчого використання прогресивних ідей досвіду Англії та Уельсу у закладах вищої освіти України.

Практичне значення дослідження полягає у підготовці науково-методичних матеріалів (модель професійної підготовки бакалаврів гуманітарних наук з політології в Англії та Уельсі, науково-методичні рекомендації) для студентів закладів вищої освіти, в яких обґрунтовано шляхи використання прогресивних ідей досвіду Англії та Уельсу для модернізації професійної підготовки майбутніх бакалаврів-політологів в Україні. Основні положення, теоретичні висновки, джерельна база дослідження можуть бути корисними для розроблення освітніх стандартів, спецкурсів і спецсемінарів для підготовки бакалаврів за спеціальністю 052 «Політологія», оновлення навчальних планів і програм, удосконалення організації професійної підготовки майбутніх фахівців з політології в Україні. Результати наукового пошуку будуть корисними для науковців, викладачів у здійсненні історико-педагогічного аналізу, компаративістичних досліджень.

Основні результати дослідження висвітлено в 12 публікаціях, з них: 1 монографія, 5 статей у наукових фахових виданнях України (у т.ч. 1 – у виданні України, що включено до міжнародних наукометричних баз); 1 стаття у виданні, включеному до міжнародних наукометричних баз даних; 5 публікацій у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій.

У першому розділі – «Професійна підготовка бакалаврів гуманітарних наук з політології як сучасна педагогічна проблема» – схарактеризовано стан дослідженості проблеми професійної підготовки бакалаврів гуманітарних наук з політології у педагогічній і науково-методичній літературі; визначено основні поняття дослідження; представлено методологічні основи дослідження, виконано аналіз теоретичних засад професійної підготовки бакалаврів гуманітарних наук з політології.

У результаті наукового пошуку дисертанткою уточнено ключові поняття компаративно-педагогічного дослідження, зокрема «бакалавр гуманітарних наук з політології», «фахівець з політології». Зроблено висновок, що проблема професійної підготовки бакалаврів з політології потребує проведення системних досліджень на основі аналізу світових тенденцій професійної підготовки політологів з метою творчого використання позитивних напрацювань зарубіжної вищої школи у вітчизняній системі освіти.

В основу дослідження дисертанткою покладено використання системного підходу, що дозволило розробити авторську модель професійної підготовки бакалаврів гуманітарних наук з політології в університетах Англії й Уельсу та виконати аналіз її компонентів (мета і завдання; контекст, в якому вона реалізується; функції системотвірних компонентів; суб'єкти освітнього процесу; змістове наповнення; види і форми освіти, методи навчання; нормативно-правові акти, запити суспільства, потреби ринку праці тощо).

На основі аналізу нормативно-правових документів міжнародних організацій дисертанткою з'ясовано, що в основу професійної підготовки бакалаврів гуманітарних наук з політології в університетах Англії та Уельсу покладено комплексну інтеграцію сучасних філософських, політичних, психологічних, соціологічних, економічних та педагогічних теорій, концепцій, підходів, що визначають її основну мету і завдання, зміст освіти, її форми і види, методи навчання та оцінювання у контексті освітньо-професійної програми.

Особливу увагу приділено всебічному розгляду професійної підготовки майбутніх політологів з застосуванням аксіологічного, компетентнісного, міждисциплінарного та особистісно орієнтованого підходів, метою якої є не лише підготовка фахівця, але й розвиток у нього відповідних особистісних і соціальних якостей, формування загальнолюдських та професійних цінностей.

У другому розділі – «Організаційно-педагогічні засади професійної підготовки бакалаврів гуманітарних наук з політології в університетах Англії та Уельсу» – виконано дослідження особливостей організації підготовки бакалаврів політології та проаналізовано компоненти структурної моделі професійної підготовки бакалаврів гуманітарних наук з політології в університетах Англії та Уельсу.

Дисертанткою зроблено висновок, що підготовка бакалаврів політології у системі університетської освіти Англії та Уельсу відповідає загальноєвропейським, національним освітнім стандартам і кваліфікаційним вимогам. Програми підготовки фахівців у галузі політології характеризуються високим ступенем варіативності і міждисциплінарним характером, що забезпечує випускникам здатність ефективно адаптуватись до складних і динамічних умов розвитку сучасного суспільства, комплексно аналізувати реалії громадсько-політичного життя і продукувати різноманітні варіанти вирішення політичних питань.

Заслуговують на увагу виявлені Брандигурою І. Ю. особливості організації професійної підготовки бакалаврів з політології в університетах Англії та Уельсу, а саме: варіативність змістового наповнення освітніх програм підготовки бакалаврів політології в університетах Англії та Уельсу; наявність різних типів програм, зокрема програми, що ведуть до присвоєння ступеня бакалавра гуманітарних наук, бакалавра гуманітарних наук з відзнакою, бакалавра гуманітарних наук основної/додаткової спеціальності, бакалавра гуманітарних наук подвійної або потрійної спеціальності; надання переваги письмовим формам підсумкового контролю, що гарантує об'єктивність оцінювання і систематичність застосування чітких критеріїв оцінювання; приділення значної уваги рефлексивному аналізу власної діяльності здобувачем вищої освіти; основними видами контролю є попередній, поточний та підсумковий, а формами контролю є контроль викладачем, самоконтроль студентом і взаємоконтроль, що здійснюється студентами.

На основі аналізу освітньо-професійних програм підготовки професійної підготовки бакалаврів гуманітарних наук з політології у 42 університетах Англії та Уельсу з'ясовано, що структура навчальних планів передбачає обов'язкові та професійно-орієнтовані вибіркові дисципліни, практику і наукову роботу.

Вивчення навчальних програм університетів Англії та Уельсу дозволило виявити та узагальнити обов'язкові вимоги до організації підготовки фахівців з політології, метою яких є: підготовка фахівців, які володіють базовим поняттєво-категорійним та аналітично-дослідницьким апаратом політичної науки для практичної та науково-дослідної роботи у сферах громадської діяльності, політичної діяльності, місцевого самоврядування та державного правління; створення освітнього середовища, що сприяє розкриттю інтелектуального потенціалу здобувачів вищої освіти; високий рівень професійної компетентності науково-педагогічних працівників університетів; вивчення актуальних питань за допомогою використання сучасних методів і технологій; об'єктивна система контролю й оцінювання; співпраця університетів з урядовими, громадськими і приватними організаціями з метою реалізації спільних освітніх проектів і програм працевлаштування; визнання якості і престижу вищої освіти у суспільстві; залежність майбутнього працевлаштування і кар'єрного росту від академічних досягнень.

Брандигура І. Ю. слушно зазначає, що важливим компонентом програм підготовки бакалаврів гуманітарних наук є практичний досвід, який передбачає

проходження практики, навчання через громадську діяльність. Студенти мають можливість проходити практику в органах державного правління та місцевого самоврядування, міжнародних урядових та громадських організаціях, консалтингових компаніях, науково-дослідних центрах. Важливим етапом професійної підготовки фахівців-політологів є науково-дослідна робота, яка характеризується високим ступенем проблемності та актуальності, передбачас виконання індивідуальних і групових проектних завдань, курсових і дипломних робіт, участь у конференціях, семінарах, конкурсах, роботі наукових центрів та інститутів.

Результат такої підготовки – висококваліфікований фахівець з політології, який володіє інтегральними, загальними і спеціальними фаховими компетентностями та здатний якісно виконувати професійні завдання.

У **третьому розділі** – «Порівняльно-педагогічний аналіз професійної підготовки бакалаврів з політології в університетах Англії, Уельсу та України» представлено результати дослідження стану професійної підготовки бакалаврів з політології в університетах України.

Безперечно цінність має здійснений порівняльний аналіз професійної підготовки бакалаврів у галузі політології в Англії, Уельсі та Україні за нормативно-правовим, теоретико-методологічним, цільовим, стимулювально-мотиваційним, змістовим, операційним, контрольо-регулювальним та оцінно-результативним компонентами. Виявлено найсуттєвіші відмінності у досвіді досліджуваних країн, зокрема: ступінь інтегрованості у міжнародний освітній та науковий простір; реалізація міждисциплінарного потенціалу політології у контексті мульти- й інтердисциплінарних програм; реалізація принципу інтернаціоналізації освіти за допомогою присвоєння спільних дипломів; гнучкість освітніх програм і свобода формування власної освітньої траєкторії з урахуванням кількісного співвідношення інваріантної та варіативної складових; обсяг модулів аналітико-дослідницького характеру в обов'язковій компоненті програми; різноманіття, актуальність і прикладний характер модулів вибіркової компоненти програми; моделі практичної та наукової підготовки; ефективність реалізації моделей інкорпорування наукової роботи викладачів у процес підготовки бакалаврів політології; співвідношення обсягу аудиторних занять і самостійної роботи у навчальному навантаженні студента-політолога; реалізація студентоцентрованого підходу; використання інформаційно-комунікаційних технологій; методи підсумкового контролю; обсяг навчального навантаження студента-політолога (обсяг кредитів і кількість годин на один кредит), а також ваговий коефіцієнт модулів за роками навчання.

Важливим результатом виконаного дослідження професійної підготовки бакалаврів гуманітарних наук з політології в університетах Англії та Уельсу є окреслення можливостей використання конструктивних ідей і досвіду Англії та Уельсу в умовах університетської освіти України, а саме для реалізації на: національному, університетському, факультетському або кафедральному рівні, рівні науково-педагогічного працівника і здобувача вищої освіти.

На позитивну оцінку заслуговують додатки, у яких представлено фактологічний матеріал, що висвітлює усі аспекти означеного дослідження і вдало доповнює його зміст.

Отже, проведена експертиза виконаних завдань засвідчує, що дисертантці вдалося всебічно розглянути теоретичні і методичні засади означеної проблеми, й отримати найбільш суттєві наукові результати для теорії і методики професійної освіти, порівняльної професійної педагогіки.

Результати роботи отримали належну апробацію: основні положення висвітлювалися у виступах автора на міжнародних, всеукраїнських конференціях і семінарах. Автореферат дисертації відображає основний її зміст.

Оцінюючи позитивно дисертаційне дослідження, вважаємо за потрібне висловити певні *побажання та зауваження дискусійного характеру*:

1. У розроблених науково-методичних рекомендаціях автор наголошує на необхідності перетворення співпраці з громадою на невід'ємний компонент освітньо-професійних програм підготовки бакалаврів політології (ст. 218), тож було б доцільно у параграфі 2.2.2. «Операційний компонент професійної підготовки бакалаврів гуманітарних наук з політології» проаналізувати конкретний досвід організації навчання і науково-дослідної роботи у співпраці з громадою у рамках професійної підготовки бакалаврів гуманітарних наук з політології в університетах Англії та Уельсу.

2. Попри детальний аналіз контрольно-регульовального та оцінно-результативного компонентів професійної підготовки бакалаврів гуманітарних наук з політології, зокрема методів контролю, самоконтролю та взаємоконтролю, зворотного зв'язку, обсягу кредитів, у дисертаційній роботі не приділено належної уваги підсумковому контролю після завершення бакалаврської програми.

3. У розділі 3, присвяченому порівняльному аналізу професійної підготовки бакалаврів гуманітарних наук з політології в університетах Англії, Уельсу та України, варто було б розробити модель професійної підготовки бакалаврів-політологів в університетах України за аналогією моделі Англії та Уельсу, представленої на ст. 89.

4. Практичне значення отриманих результатів дослідження було б значно більш переконливим, якби його основні теоретичні положення, матеріали, висновки й узагальнення було, наприклад, реалізовано у розробці спеціального навчального курсу або використано для оновлення змісту й методики викладання існуючих навчальних дисциплін за планом підготовки бакалаврів зі спеціальності 052 «Політологія».

5. У тексті дисертації використано достатньо нових педагогічних понять і термінів (напр. «громадсько-навчальна діяльність», «громадсько-наукова діяльність», «ступінь подвійної/потрійної спеціальності», «ступінь основної/додаткової спеціальності»), тому вважаємо доцільним доповнення додатків глосарієм педагогічних термінів, які розглядалися у дисертації.

Висловлені зауваження, побажання і дискусійні питання не заперечують позитивної оцінки наукового рівня дисертаційної роботи, яка робить суттєвий внесок у вирішення однієї з актуальних проблем теорії та методики професійної освіти, педагогічної компаративістики.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК

Аналіз дисертації, автореферату та опублікованих праць дає підстави для висновку про те, що дослідження Брандибури Ірини Юріївни на тему «Професійна підготовка бакалаврів гуманітарних наук з політології в університетах Англії та Уельсу» є завершеною самостійною науковою працею, яка має наукову новизну, теоретичне і практичне значення. Дисертація відповідає вимогам п.9, 11-14 «Порядку присудження наукових ступенів» (затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24. 07. 2013 року № 567, зі змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України: № 656 від 19.08.2015р., № 1159 від 30.12.2015р.), а її автор, Брандибура Ірина Юріївна, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
декан факультету міжнародних відносин
Хмельницького національного університету

В. В. Третько

Підпис Третько В. В. засвідчую:
Перший проректор, проректор з
науково-педагогічної
та наукової роботи
Хмельницького національного університету

М. П. Войнаренко